

Patak Márta

Mindig péntek

Nincs meg a lófarkom, rövidre van vágva a hajam, a vasút felé tartok, át fogok menni a hídon, életemben először, oda tartok, utam a kocsmá előtt vezet el, két speditőr kocsi áll előtte, a fuvarosok a kocsmáajtóban vitatkoznak, elmegyek mellettük, meg se fordul a fejemben, hogy eddig még sose gondolkodtam el rajta, miért ütök olyan megveszekedett dühvel a lovaikat, az iskolaudvaron környékére se mentem a hátsó épülethez vezető meredek rámpának, ahol a szemet hordták föl a pincébe, nem álltam oda bámészkodni, nem rándultam össze a fuvaros minden mozdulatára, ahogy káromkodva végigvág a két muraközi széles hátán az ostorral, azok meg nekifeszülnek az emelkedőnek, majd' beleszakadnak, mire fölhúzzák a tojásszénnel megrakott gumikerekű speditőr kocsit a pinceablakig.

Nem ismerem őket, föl se fogom, hogy hidegen hagyja őket a vállalati lovak sanyarú sorsa, annyit látok, hogy a kocsmá előtt leszállnak a bakról és bemennek, a két ló pedig lehorgasztott fejjel várakozik a járomban, amíg visszaülnek, megerecskítik a gyepelőt, és újból csattan hátukon az ostor. Nem figyelem őket, amint farkukkal folyamatosan csapkodva hajtják el magukról a legyeket, és időnként fölhorkannak ebben a szinte nyári melegben, mikor még estére kelve sem hagy alább a hőség, mert nekik oltott meszet kell vinni az építkezéshez, utána meg húsz mázsa cementet, két kocsival hordják folyamatosan a téglát egész héten, alig van pihenésük, talán csak este, amikor bekötik őket a helyükre az istállóban. Nem sokban különböznek a bányalovaktól, éppen csak annyiban, hogy az évek múltával nem vakon közlekednek a sötét járatokban, nem ugyanazt a megszabott útvonalat járnak be nap nap után, hanem mindig máshova fuvaroznak, többnyire anyagot a Tüzép-telepről az épülő házakhoz, vagy télire a tüzelőt, hazai vagy német brikettet, iszapszenet vagy méterfát, szerte a városban, vagy éppen tojás-szenet, mint az iskolánkba.

Ha kiflit akartam venni a péknél, a kocsmáig sose kellett elmennem, az utolsó előtti ház volt az utcában, utána már csak a malomárok mentén induló félsoros mellékutca házai következtek, hosszúkás, alacsony épületével belesimult a környezetébe, nem vettem róla tudomást, *Italbolt*, ennyi volt ráírva, szabályos, dőlt piros betűkkel, a kontúrok feketével kihúzva, a kezdő nagy I a végtelenségig kövérítve, mintha máskülönben nem állná meg a helyét, mintha egyedül kellene húznia maga után a többi betűt, és ahhoz adna erőt a vastagítás, mert túl gyengének találták így egymagában, mint a cigányfogat vékonydongájú, kehes hajszosát.

(regényrészlet)

Italbolt, hirdették a valószínűtlenül vastag betűk a cégtáblán, aztán fölötté ferdén, mintha utólag festették volna rá, a kocsmá neve, egytagú, teljesen hétköznapi kocsmánév, sokkal hétköznapibb, mint a megszokott Betérő, Búfelejő vagy Gondúzó, egyszerűen csak a legelső, még jóval a háború előtt itt lakó tulajdonosának a vezetékneve, akire még anyai nagyapja hagyományozta a múlt század végéről. Már akkor is ilyen városzéli, jobbára fuvarosokkal teli kocsmá volt, az egyik fogadásból egyszer egy vödör sört is megitatott a lovával, mert nem akarták neki elhinni, hogy szereti a sört, meg persze rendszeresen betértek az állatvásárból hazafelé tartók, erőt meríteni az úthoz, mielőtt kiérnek a városból, ez a kocsmá volt az utolsó előtti megállójuk. De aki délnek indult hazafelé, az is itt köszönt el a várostól, itt kérte ki a Szent János áldását a cimborának, ha túl jól sikerült az üzlet, és túl sokáig elmaradtak volna a pohár mellett, amíg megisszák rá az áldomást.

Az alacsony épület teljesen kiesett a látóteremből, felirata túlságosan bele-simult már a házfal megfakult okkersárgájába ahhoz, hogy vonzza magához a tekintetemet, a bejárata sem tűnt föl, mert nem lépcső vezetett föl hozzá, mint a legtöbb sarki kocsmánál, itt egyszerűen át kellett lépni a küszöböt. Ha valami föltűnhetett volna, akkor az egykedvűen, lehajtott fejjel várakozó lovak lehettek volna, túlvoltak a napi szállítmányaikon, és föl-fölhorkanva várták a nap végét, amikor kifogják őket.

Nem láttam beljebb, nem tudtam, hogy az L alakú épületnek három kéménye van, a hátsó traktus jóval hosszabban hátranyúlik, mint a homlokzati rész, a hátsó két kémény közül az első a szobáé, a második meg a konyháé a kocsmárosék lakrészéül szolgáló épülettestben, ahová a kerti kapun keresztül vezet az út. Nem ismertem az épület történetét, nem tudtam, hogy eleve kocsmának szánták, a telket hozományul kapta jómódú apósától az első tulajdonos, akinek már a nagyapja is kocsmáros volt, és leendő apósa ódzkodva bár, de végül hozzáadta a lányát, azt mondta neki: Édes lányom, vagyonos emberek, de mégis csak kocsmárosok!, Hát kocsmárosnét neveltem én a lányomból?, Ezért járattalak polgári iskolába?

Nem akarta hozzáadni, de a vagyon őt is csábította, úgyhogy a végén megbékélt, ha tudta volna, milyen véget ér majd alig húsz esztendő múltán a ház, hogy káromkodó, lovaikat ütlegető fuvarosok kocsmája lesz, akik minden este fröccsel akarják lemosni a torkukról az összes keservüket, akkor biztos lemond az ígéretes birtokról, amit még maga is megtoldott azzal a házhellyel, ahová aztán a kocsmá meg a kocsmároslak épült, melybe a fiatalok beköltözhetnek, hogy önálló életet kezdjenek.

A kocsmáros, a köpcös, bajszos kis emberke még mindig olyan fürgén ugrált a söröshordók között a szekéren, mint húszéves korában, pedig már jócskán túl volt az ötvenen. Nagyon alacsony volt, külön magasított dobogót csináltattak neki, hogy belássa a helyiséget a söntéspult mögül.

Ki se kellett volna nyitnia a száját, a szemével is tudott volna nekem mesélni, tekintetében huncut mosoly csillogott, elmondhatta volna a pillantásával, hogy ő a jég hátán is megél, ellentétben az ő sápatag, örökké sóhajtozó és elégedetlenkedő asszonyával, akit ettől függetlenül ő élete végéig a tenyerén hordozott, a csillagokat is lehozta volna neki az égről, annyira szerette, amikor betöltötte az

ötvenet, a város leghíresebb prímását hívta az ablaka alá, az hegedülte bele még pirkadat előtt a júliusi éjszaka csöndjébe, hogy *Csak egy kislány van a világon*, az asszony meg a másik oldalára fordult, állítólag még el is mosolyodott közben, mert azt hitte, álmodik.

Ha jobban figyelek, a pékhez menet éppen láthattam volna, mikor áruszállításkor maga elé köti sötétkék köpenyét, abban megy ki a speditőr kocsihoz, hogy ellenőrizze, egyezik-e a szállított mennyiség a rendeléssel, nem hiányzik-e belőle egy-két üveggel, résen kell lennie, nehogy becsapják, Fő a bizalom, de legfőbb az elővigyázatosság!, és közben mosolyog, kacsingat hozzá, nehogy a fuvaros esetleg magára vegye, mert ő szánt szándékkal senkit meg nem sértene.

Nyitáskor kiáll a kocsmajátóba, mint régen, lesi a szomszéd péket, mikor jön végre elő, mikor adja át a boltot a nappali műszaknak, hogy betérhessen hozzá a szokásos reggeli kávéjára, mert semmi mástól nem tud elaludni, kizárólag az ő zaccos kávéjától, ezt mindig megjegyzi, ő meg csak ingatja a fejét, mosolyog, mikor megjelenik, kicsit nyújtózkodnia kell, hogy fölérje, úgy lapogatja meg a természetes pék széles hátát, az meg előre-hátra imbolyog közben, mintha egyensúlyát vesztené az ütéstől, himbálózik hatalmas felsőteste a törzsén, mint a nád bugája a lenge szélben, és félhangosan dohogva bizonygatja, hogy zaccos a kávéja, mert túl finomra van darálva, átmegy a szűrőn, túl hirtelen folyik le, nem is csoda, hogy zaccos lesz, ámde ő se rest, hamar kész a válással, Nem is ízlene, ha nem lenne zaccos a vége, látom az arcodon, szinte élvezed, hogy az utolsó kortyokkal együtt rághatod a kávétermeléket!, és így mennek be a kocsmába, egymást taszítgálva, hogy ki lépjen be elsőnek, a kocsmáros a péket engedné előre, mégiscsak ő a vendég, a pék azonban lemond elsőbbségéről, Ki tudja, milyen jómadarak vannak odabent, találjon el téged a kés, ha a nyíló ajtó felé röpítenek egyet!, mire a kocsmáros: Nem úgy van az, vendégé az elsőbbség!, aztán végül a pék nem teketóriázik, betuszkolja maga előtt a kocsmárost, két kézzel vállon ragadja, egyszerűen maga elé tartja, mint valami pajzsot, és úgy megy be utána.

Hozzátartozik ez a játék a kora délelőttöz. A várakozás, egymás kölcsönös ugratása, Mikor akarod már abbahagyni, sose unod meg?, Nem elég, hogy egész éjjel a műhelyben vagy, mit akarsz még?, Ellenőrzöd, hány sós kiflit adott el a lányod, és hányat evett meg? A folytatás pedig a kávé melletti terefere, némi keserűséggel a hangjukban azon élcelődnek, hogy hála a rendszernek, fizetett alkalmazottak lehetnek saját boltjukban, még jó, hogy a házukat nem találták annak idején túl nagynak a családjukhoz mérten, és nem költöztettek be melléjük még egyet, ezt már a kocsmáros teszi hozzá, mire a pék csak legyint, Várd ki a végét, még azt is megérhetjük egyszer.

Jó órán keresztül tart ez a reggeli diskurálás, a pék időnként azzal köszön el a kocsmárostól, Na, jól kibeszélgettük magunkat, annyira fölébredtem, mehetnék vissza a kemence mellé, akárhány kávéit ihatnék, most nincs az a kávé, amitől elaludnék, még a tiedtől se, pedig abba biztos altatóport keversz, leteszem a fejemet a vánkosra, és már alszom is, sokszor még az ágyamig se találok el, leragad a szemem útközben!, a kocsmáros meg nevet, Javíthatatlan vagy, pajtás, javíthatatlan, mondd azt, hogy keveselled az éjszakai termést, mert elaludtál közben, valld be, hogy hunytál egyet a péklapát mellett!

A kocsmáros nemegyszer gondolja magában, a nap legszebb része a reggel, mikor a pék megjelenik, olyankor költözik igazán élet a kocsmába, mint régen, mert napközben csak a fuvarosok járnak, azokkal nem lehet beszélgetni, nincs témája velük, persze, örül, ha betérnek, de még jobban, amikor már kifele tartanak.

Még se hallom, amint a két fuvaros összeszólalkozik a kocsmajátóban, még kint elintézik, tudják, odabent már nem lehet, a kocsmáros kizavarná őket, Ez itt nem az a városszéli lebuja, ahol eltűrik, nekem itt ne csináljátok a cirkuszt, még rám hozzátok a rendőrséget!, a marcona külsejű fuvarosok pedig tudják a rendet, a köpcös kis kocsmárosnak van előttük tekintélye, ezért még kint is óvatosan osztozkodnak, kié legyen a következő fuvar, egyik se nagyon óhajt menni, pedig még ki kell szállítani egy fuvar meszet, annyira könnyörgött a telepen a gazda, mindenképpen vigyék még ma ki, holnap korán szeretnének nekiállni, elszámolta magát a kőműves, előfordul az ilyesmi, nem az ő hibája, Higgycs el uram!, így könnyörög, a telepvezető meg hajlik a szóra, végső soron nem őneki kell menni, még fusiban se lehet elintézni, nyoma marad, hiányozni fog az a mész a leltárból, selejtben mégsem írhatja le, mint a törött téglát, abból annyit számol el, amennyit akar, ha rossz minőségű a szállítmány, akár a teljes mennyiséget, olyankor mindenki jól jár, ő is, a fuvarosok is, meg a gazda is, aki másodosztályú áron jut hozzá viszonylag elfogadható minőségű téglához, de ez most nem az a helyzet, vinni kell a meszet, valamelyik fuvarosnak még egyet kell majd fordulni, miután visszaér, ezen megy a vita, hogy ki hányszor maradt bent túlórázni a telepvezető utasítására, nem jószántából, hanem mert így szólt az utasítás, és akkor menni kell, nem úgy van, hogy az ember a maga ura, és azt teszi, amihez éppen kedve szottyan, meg hát az a kis túlórapiénz sem jön rosszul, éppen ezen tanakodnak, hogy hány fröccsre futja majd abból a fuvarból, egymást licitálják túl a kocsmajátóban, végül nagy nehezen megállapodnak, kezet ráznak, szent a béke, és most inni is kell rá egyet, különben nem egyezség az egyezség.

Nem figyelek rájuk, elmegyek mellettük, és olyan hatalmasnak tűnnek, mintha nem is élő emberi lények lennének, hanem két megfeketedett, monumentális szoboralak, napcserezett bőrükkel, sötét ruhájukkal, simléderes sapkájukkal, még a szaguk is más, mint az utcai járókelőké, mintha nem is odavalók volnának, hanem egy másik világból pottyantak volna közénk, és most esetlenül mozognának ebben a számukra is teljesen ismeretlen világban, akárcsak a tengerészek, akik, több hónapos hajút után, bizonytalan léptekkel elindulnak a kikötőben, hogy betérjenek az első kocsmába, és leigják magukat a sárga földig örömlükben vagy bánatukban, mert hiszen ők is ilyesvalami miatt szálltak le a bakról.

Nem tudom, mi jár a fejükben, nem figyelem meg az arcukat, riaszt az a két hatalmas, otromba test, ennyit látok belőlük, nem is kívánok többet, nem jut eszembe, pedig talán okkal tarthatnék tőle, ha megint elindulnak, halálra ütlegelek itt a nap végén azokat a szegény lovakat, miközben fölfelé tartanak a dombtetőn az utolsó fuvar mésszel, tiszta erőből ráfeszülnek az úttestre, mint az iskolánk udvarán, úgy húzzák, ahogy csak bírják, mégis alig mozdul valamit előre a kocsi, mert nem állat kellene oda, hanem gép, még két bivaly is kevés lenne hozzá, hogy azt a hatalmas terhet fölhúzza, nem az a két szegény muraközi.

Nem látom az idősebbik fuvaros barázdált arcát, horpadt homlokát, amint odaszól társának, igyekezzenek, nincs sok idő, éppen csak két fröccsre futja, két nagyra, kicsivel kezdeni nem érdemes, és ketten vannak, úgy lesz igazságos, ha mindegyikük fizet, és nem látom a fiatalabbikét sem, amint a sürgetésre meglódul, nekiront az ajtónak, föltépi, szinte úgy esik be, a kocsmáros pedig máris rosszat sejt, ha ekkora svunggal jönnek, akkor a folytatás sem lesz szelídebb, főhet megint a feje, hogyan dobja ki őket, ha részegen majd megint rákezednek a nótára, hogy vesszen Trianon!

Erről a két emberről sem tudok semmit, ugyanúgy, ahogy a többiekről sem, és semmi másról, ami körülöttem zajlik a városban, élem az életemet, és nélkülem történik minden, még a saját életemben is talán, ahhoz is éppen csak annyival járulok hozzá, hogy reggel fölkelek, este meg lefekszem, és közben reggelizek, ebédelek és vacsorázok, időnként jobbra-balra tekingetek talán, mint aki nem akar hinni a szemének, keresi, hogy hol a helye a történetben, ami éppen zajlik körülötte, de nekem még arról sincs fogalmam, hogy ez itt maga a történet, nem egy álló, örökre kimerevített pillanat, mert ahogy a mákos tészta vagy palacsinta elfogy a tányéromról, ugyanúgy elfogy egyszer minden pillanat, kimozdulnak helyükről a szereplők, eltűnnek a szemem elől, mint az a két fuvaros, aki bent időzik a kocsmában.

Megnyugodhatnék, hogy eltűntek, pedig ha tovább nézem is őket, akkor se olvasom ki a tekintetükből, hogy nekik minden mindegy, ők mindenre elszánt fickók, nem nagyon érdeklí más őket ebből a világból, csak hogy meglegyen a napi betevőre meg a fröccsre való, ha otthon az asszony sodrófával várja őket, az se nagyon tántorítja el őket a szándékuktól, egy mozdulattal kicsavarják a kezéből, és ha tovább találna akadékoskodni, akkor a végén könnyen ellene fordulhat saját fegyvere, nem néznek ők se istent, se embert, ha egyszer haragra gerjednek, minden alapjuk megvan rá, hogy kemények legyenek, hóban-sárban hordják a cementet vagy a szenet, kegyetlen velük az élet, ők is kíméletlenek, egymással is, a családdal is, az állataikkal, mindennel és mindenkivel.

Nem taszít és nem vonz ez az ismeretlen világ, marad idegen a többivel együtt, amelyik mellett nap mint nap észrevétlenül zajlik az életem, el se hiszem, hogy az a két ember velem egy időben mehetett végig a járdának azon a darabján, ahol fölkanyarodtak, a pékség felé vezető úton megálltak a lovas kocsival, aztán visszajöttek a folyópart meg a kocsmá között azon a pár méteren, és amíg ők a kocsmajátóban állnak, azalatt a néhány másodperc alatt haladok el mellettük, óvatosan, a közelgő híd látványától érzett irtózatot félelem leküzdve magamban, mint aki lopni indul, és ha ők ketten már nem a fal mellett állnak, akkor én lapulok szorosán a falhoz, hogy minél észrevétlenebbül mehessek, mintha attól bármi is változna, ám így a járda peremén sietek el mellettük, lehajtott fejjel, nem nézve se jobbra, se balra, mint aki szakadék fölött átívelő függőhídhöz közeledne, pedig csupán vélt vagy valós tériszonyomat leküzdve vágok majd neki életem első útján a gyalogos felüljárónak.

Félelmemben veszem csak észre, hogy itt vagyok, a félelem az egyetlen érzés, amely a világhoz köt, akkor érzem igazán, hogy én is ide tartozom, része vagyok annak, ami történik velem, minden egyéb valahogy olyan természetes, föl se

tűnik szinte, ám mihelyt félni kezdek, hirtelen élesen kirajzolódik előttem minden, ilyenkor tapinthatóvá válnak az érzetek, le tudom kopogni a szívem ritmusát, hallom a ziháló lélegzésemet, érzem minden izomrostomat és inamat, amint megfeszülve és elernyedve visznek át a kocsmá meg a folyópart között azon a néhány méteren a gyalogos híd vaskolosszusáig, és nem értem, miért borzongok meg, miért sajdul bele a szívem, amikor a nyíló kocsmajtó előtt elhaladtomban még hallom odabentről, ahogy a kocsmáros meg a pék érezhetően kiereszti a hangját a nótának ehhez a sorához érve: *Ott, ahol zúg az a négy folyó.*